TRÄSKYDD

AKTUELLT FRÅN TRÄSKYDDSFÖRENINGEN OCH TRÄSKYDDSINSTITUTET

ISSN 0284-8457 TRÄSKYDDS-AKTUELLT Nr 2/02 nov-02

Byggprodukter i beständigt trä enligt NTR-klass ska bedömas efter miljöbelastning och giftighet för människa. Inte efter ingående beståndsdelar!

Alla i vårt samhälle vill vi använda bästa byggprodukterna med minsta belastning för både miljö och hälsa.
Det innebär att så gott som samtliga Sveriges medborgare helt och fullt vill leva efter miljöbalkens krav att välja de för miljö och hälsa bästa byggprodukterna.

Frågan är hur ska vi som köper och använder byggprodukterna ska veta vad som är bäst för miljön och hälsan?

Det måste fram opartiska värderingar som experter kan acceptera och som vi konsumenter kan använda.

IVL Svenska Miljöinstitutet AB, arbetar med att ta fram dessa standardiserade värderingsnycklar baserade på LCA-utvärderingsmetoder.
Tillsammans med bl.a. Naturvårdverk och andra europeiska miljöforskningsinstitut ska IVL föra fram detta miljöbedömningssystem till att bli hela Europas verktyg för bedömning avseende miljö och hälsa.

Preliminära data, utvärderade efter IVLs system för beständiga byggprodukter i NTR/AB, visar som IVL uttrycker det, att detta är byggprodukter med klart konkurrenskraftiga miljö och hälsoegenskaper.

Vi ser med tillförsikt fram emot att IVLs system, om seriös och korrekt miljö- och hälsobedömning, blir allmänt accepterat i Europa och världen så att byggprodukter i klassat beständigt trä äntligen blir rätt värderade.

Magnus Estberg

UllaBritt Kronberg

TRÄSKYDD utkommer med 3-4 nummer/år.
Ansvarig utgivare: Magnus Estberg, tel 08-791 23 60
Redaktör: UllaBritt Kronberg, tel 08-791 23 60, fax 08-791 22 15

SVENSKA TRÄSKYDDSFÖRENINGEN

SVENSKA TRÄSKYDDSINSTITUTET

Årets Trä och Teknikmässa visade klart på träskyddets fördelar.

Direkt efter vår fantastiska sommar med 3 månaders högtryck och sol, i fortsatt sommarvärme ägde årets Trä och Teknikmässa rum i Göteborg, 21-24 augusti.

Helt i anslutning till entrén mycket strategiskt belägen var Träskyddsinstitutets monter placerad. Ett närmast idealiskt läge eftersom de övriga företagen i träskyddssfären låg samlade inte långt därifrån.

När besökarna kom in från entrén var det bara att be Träskyddsinstitutet om råd var man skulle finna övriga träskyddsutställare eller om ren fakta kring beständighet och trä.

Institutets monter var traditionellt uppbyggd som ett trägårdsbygge med elegant lagt trallgolv och tjusigt pergolatak. Vi tackar speciellt tre företag för all hjälp oss med att få montern så fin: Bitus AB, Ingarps Tryckimpregnering AB och Sandåsa Timber AB.

Resultatet av mässan blev för Institutets del mycket lyckat. Informationsbehovet var mycket stort och inte många lediga minuter fanns under mässans 4 dagar. Informationsbehovet är så stort att flera specialiserade utbildningsinstanser besökte Träskyddsinstitutets monter för att planera framtida utbildningsinsatser tillsammans med institutet.

Intresset var stort för även övriga montrar med träskyddsintresse. Bitus eleganta moderna monter tog naturligtvis upp värmebehandling och Royalimpregnering. Ingarps monter var mer av arten sotigt inferno med information om brandskydd.
Ute-Träs monter visade att man kan bygga allt från mindre staket till hus och broar med hjälp av Timmermekano. Dr. Wollmans monter visade kraftiga konstruktionsdetaljer som är utgångspunkten för Lisebergs nya bergochdalbana i beständigt trä enligt NTR-klass. Osmose visade upp sin världsomspännande organisation och sina nya medel. Osmose var även initiativtagare till att träskydd var ett av de seminarieteman som presenterades under mässan.
Generellt var uppfattningen om årets Trä och Teknikmässa att träskyddsutställarna fått bra utdelning på det insatta kapitalet.

NTR-dagarna 2002 i Silkeborg diskuterade ofta byggprodukter i NTR-klassat beständigt trä jämfört med byggprodukter i annat beständigt trä.

NTR-daqarna 26-27 september i Silkeborg gick som sig bör i det danska gemytets tecken.

Att här försöka gå in på alla viktiga fakta som ventilerades är alltför omfattande varför vi i stället presenterar direkt övergripande lärdomar från föredragen som redaktionen subjektivt uppfattat dem.

1. Status för impregnerat trä: *Med all önskvärd tydlighet framförde NTR teknikergrupps ordförande beskedet att vill vi ha ett starkt och funktionellt NTR som säkrar kvalitén på NTR-trät så krävs det en ordentlig ekonomisk satsning.*
2. Nordic Wood-projekt avseende prövning av krom- och arsenikfria medel: *Lärdomen blir klart att nya typer av medel kräver vida mer praktisk erfarenhet än man kan föreställa sig. Sverige har slitit med frågan i mer än 10 år och ändå är långt ifrån alla problem lösta.*

3. Systembehandlingar och målning: *Vid framtagandet av nya impregneringsmedel är det viktigt att övermålningsbarhet testas. Bäst verkar det vara om målningen kunde utföras direkt i samband med impregnering och torkning.*
4. Värmebehandlat träs hållbarhet och tekniska egenskaper: *Helt klart är att man måste se upp med den mekaniska hållbarheten hos värmebehandlat trä. Vidare är det svårt att få besked om den biologiska beständigheten.*
5. Accelererade fältprovningar i Malaysia: *Vid problem med att utvärdera byggprodukter i NTR-klassat virke för ovanmarkanvändning så kan det bästa vara att utvärdera i tropiska klimat.*
6. Träimpregneringsmedel i jordkontakt - de enskilda komponenternas effekt: *Utvärdering för markkontakt kan inte ske i enbart laboratorieförsök eller enstaka fältförsök. Det behövs 2-3 fältförsök i olika fält, som klassats avseende t.ex. halt av vitröta, brunröta och softrot.*
7. Mögel inne och ute: *Mögelskydd behövs speciellt avseende färger och oljor för utomhusbruk. Slarvar vi med detta blir det kostsamt både för ekonomin och miljön.*
8. 1.5 års erfarenheter hos Demolite Oy: *Det går att ta hand om avfall från CCA-impregnerat trä genom förbränning. Kostnad ca 100 SEK/m^3.*
9. Förgasning för nyttiggörande av impregnerat träavfall: *Förgasning för att slutomhänderta impregnerat trä kan ske till en kostnad av ca 1000 SEK/m^3.*
10. Elektrokemisk återvinning av koppar, krom och arsenik från CCA-impregnerat trä och dess aska: *Om det visar sig att det är fördelaktigare att förbränna virket med CCA-innehållet kvar i trät kan man elektrokemiskt även återvinna metallerna ur askan. Kostnad för detta är ännu ej känt.*
11. Arkitektens behov av impregnerat trä: *Viktigt är att arkitekterna efterfrågar ur beständighetssynpunkt klassat virke så att byggprodukterna kan motiveras både avseende livslängd och miljöbelastning.*
12. Status i CEN/TC38: *Vägledning från arbetsgrupp WG27 avseende olika senarier med olika byggprodukter i beständigt trä kan användas till den nödvändiga utvärderingen ur livscykelperspektiv.*
13. Impregnerat trä - för och emot: *Beständigt trä enligt dagens NTR-klass ska användas för rätt ändamål. För att motivera impregnering bör livslängden på byggprodukten vara minst 20-30 år.*
14. Anpassning till ändamålet - varken mer eller mindre: *Viktigt att man inte beslutar om alltför höga upptagningskrav på dagens nya impregneringsmedel. Man ska använda försöksresultaten med förnuft samtidigt som livslängden kring 20-30 år på byggprodukterna måste säkras.*
15. Vet våra kunder tillräckligt om impregnerat trä?: *NTR-märket är alltför dåligt känt samtidigt som NTR-klasserna av okunskap inte används på rätt sätt. Det är mycket vanligt att man tror NTR-trä är mycket farligare för miljö och mänsklig hälsa än andra byggprodukter. Kampanjer från andra byggnadsmaterial späder på denna tro. Livscykeldata måste fram på byggprodukterna i NTR-trä. Dessa data måste därefter på rätt sätt föras ut till byggansvariga.*

Avslutningen på NTR-dagarna år 2002 var en fantastisk båttur på sjösystemet kring Silkeborg. Båten från 1909 harmonierade väl med skeppare och servitör. Stämningen blev under kvällens lopp så hög att Himmelsbjerget blev bildlikt talat en liten ö under våra fötter.

Bitus visar upp miljöriktighet och nya vidareförädlande processer.

Den 2 oktober med flera hundra människor och invigning av landshövding fick Bitus en oförglömlig nystart för sin produktionsanläggning i Nybro. Trots landshövdingetal och magnifikt lunchbord var det definitivt två skinande nya förädlingsanläggningar som bäst fastnade i minnet. Royal-anläggningen som symboliskt startades upp av landshövdingen, var ytterst imponerande. Färgblandningssystemet var helautomatiserat och lätthanterligt. Redan från start räknar man att leverera Royalvirke i fyra olika kulörer. Det fanns gott om exempel på Royal-panel på området. Många av de nyuppförda produktions- och lagerlokalerna hade uppförts i egenproducerad Royal-panel.
Den andra skinande anläggningen var en värmebehandlingsanläggning i form av en autoklav. Anläggningen bygger på att virke behandlas med het ånga utan att behöva torka ut virket. Detta skiljer anläggningen från andra värmebehandlingsanläggningar på ångbas som normalt är uppbyggda som vanliga torkar. Fördelen med att slippa en kraftig nedtorkning med efterföljande långa konditioneringsfas är uppenbar och innebär antagligen att de mekaniska egenskaperna blir bättre för detta värmebehandlade virke än det som normalt finns på den nordiska marknaden i dag. Det definitiva svaret på detta får vi naturligtvis först när egenskaperna på virket blivit fullt utvärderade.

Förutom de nya anläggningarna har Bitus även totalrenoverats avseende hela företagets miljöskyddssida.
Allt är perfekt inbyggt under tak och uppsamling sker av vatten från hela området samtidigt som slamavskiljningsdammen slutligt säkrar miljön. Detta blir med största säkerhet en miljömässig mönsteranläggning som kan visa vägen för många producenter av beständigt trä runt om i världen.

Höstens temadagar i träskydd innebär att Borås flyttat till Nybro.

Nu den 7-8 november äger det årliga höstmötet i träskydd rum. Mötet samarrangeras av SP och Träskyddsföreningen och hålls i år i Nybro på stora hotellet. Nybro har valts för att alla ni som missade Bitus invigning av sin nya anläggning ändå ska få möjlighet att med egna ögon se hur man kan utveckla en traditionell impregneringsanläggning till att bli en modern miljömedveten produktionsanläggning för byggprodukter i beständigt trä.

Temat för höstens träskyddsmöte är "Miljöaspekter på traditionella impregneringsmedel och alternativa beständiga trämaterial till traditionellt impregnerat trä".

På programmet står bl.a. en framtidsdiskussion om dagens beständiga träskydd enligt NTR-klass i relation till nya behandlingsmetoder som värmebehandling, acetylering, furfurylalkohol, tallolja, linolja m.m. Naturligtvis kommer även naturligt beständiga träslag att vara med i diskussionen. Träslag som gran, furukärna, lärkkärna, ekkärna, teak osv.

Glöm naturligtvis inte att ni dessutom ska vara med och besluta om nästa års satsning via Träskyddsföreningen på beständighet och trä. Dvs ni ska deltaga i Träskydds-föreningens extra föreningsstämma som äger rum på Stora Hotellet i Nybro dag 2, fredagen den 8 november kl 9.00.

Är furukärna mer beständig än obeständig furusplint?

Denna fråga verkar för oss i Norden närmast befängd. Praktisk erfarenhet sedan hundratals år har visat att furukärnved kan användas på ett helt annat sätt än furusplint vid byggnation. Ändå kommer förslag som ska röstas fram inom CEN-standardarbetet som kan innebära att furukärnan riskerar att klassas i klass 5, lägsta beständighetsklass enligt EU standard.

Vi som arbetar med beständighetsfrågor ser förundrat på hur lite uppmärksamhet detta fått bland sågverksfolk i Norden. Detta trots att beständighetsexperterna som arbetat med CEN-standardisering, sedan något år tillbaka, upprepade gånger varnat för detta hot.

Nu har frågan äntligen i elfte timmen kommit upp hos den nordiska sågverksindustrin via den nordiska samarbetskommittén för trästandardisering. Förslag har väckts att samtliga länder i Norden, liksom Sverige redan har gjort , lägger in en protestskrivelse mot det standarförslag som nu ska ut för omröstning.

Förhoppningsvis kommer vi att hinna få in protestskrivelserna före beslut ska tas i frågan i Paris 22 november.

När det gäller furukärnans beständighet är det begränsade uppgifter som finns allmänt lättillgängliga varför det kan vara svårt att hävda en distinkt klassning enligt CEN-standard. I dag klassas furukärna liksom t.ex. lärkkärna i klass 3-4 i den femgradiga skalan där 1 är beständig och 5 obeständig.

Sågverksindustrin liksom träskyddsindustrin är båda beroende av furukärnans beständighet och nu diskuteras om man inte snabbt ska försöka få fram tillgänglig fakta i ämnet för att kunna bättre bemöta tendenserna att klassa ned furukärnans beständighet. Forskarna inom Träskyddsinstitutets referensgrupp "Träskydd - FoU" har erbjudit sig att så snabbt som möjligt, och det innebär före årsskiftet, ordna en seminariedag där industrins medlemmar får information om vad som är känt om furukärnans beständighet.
Detta är naturligtvis under förutsättning att industrifolket anser sig ha behov av detta och vill påverka hur furukärnans beständighet ska klassas i framtiden.

Ska NTR bara klassa träskyddsmedel och träskyddsbehandlat trä eller vara en instans som för fram det Nordiska Träskyddets fördelar i EU och övriga världen?

I dag har NTR, (Nordiska Träskyddsrådet), kritiserats för att bara finansiera godkännandet av träskyddsmedel som används i Norden.

På grund av detta har bland annat Svenska Träskyddsföreningen varit med och tagit fram förslag på en omorganisation som innebär att NTR samlar den nordiska kunskapen avseende inte bara godkännande av medel utan även miljökunskap, standardisering och information om NTR-klassat beständigt trä och utifrån detta gemensamt påverkar både konsumenter och träskyddsindustrier i EU och övriga världen. Konsumenterna ska fås att efterfråga beständigt trä enligt standard och träskyddsindustrierna utanför Norden ska fås att bara hantera beständigt, klassat virke som kontrollerats av utomstående tredje part.

Syftet med omorganisationen är att klart lyfta kvalitén på beständigt trä i främst Europa som i dag med Tyskland i spetsen i stor utsträckning går mot grönfärgade oklassade byggprodukter för utomhusbruk som varken kan motiveras ur beständighetssynpunkt eller miljö- och hälsosynpunkt.
Lyckas vi inte med att lyfta kvalitén i EU är risken överhängande att det nordiska träskyddets 2 miljoner kubikmeter kvalitetskontrollerat virke kommer att utkonkurreras på grund av beslut i EU-kommittén grundade på övriga EUs oftast

väsentligt mindre miljöriktiga byggprodukter i beständigt trä.

Mot detta perspektiv är det verkligen angeläget att NTR aktiveras och att väsentligt mer ekonomiska resurser läggs på arbete inom NTR.

Hur tycker KEMI och Naturvårdsverk att beständigt trä enligt standard ska utvärderas ur hälso- och miljösynpunkt?

Träskyddsföreningens referensgrupp "Träskydd - Miljö" sammankallas regelbundet till genomgående diskussion om träskydd .

I denna grupp ingår förutom representanter från träskyddsindustrin även representanter från hälso- och miljösidorna via främst Kemikalieinspektion, Naturvårdsverk och Arbetsmiljöverk. Gruppen kompletteras även med utomstående experter inom miljöområdet, t.ex. från IVL.

Den 22 oktober samlades referensgrupp "Träskydd - Miljö" och hade en givande diskussion som innebar en identifiering av vilka byggprodukter i klassat beständigt trä som används i dag och alternativa byggnadsmaterial till dessa. Det visade sig att det är svårt att hitta alternativa trämaterial som kan användas i stället för klassat beständigt trä men däremot fanns det gott om alternativ som ej var träbaserade. T.ex. var stål, galvaniserat stål, plast och betong konkurrentmaterial som väl kan användas i samma situationer.
Efter denna identifiering diskuterades slutomhändertagande av klassat beständigt trä. Diskussionen visade entydigt att slutomhändertagandet ska ske i form av förbränning i härför godkända avfallsförbränningsanläggningar.
När det gäller avfallshanteringen för stolpar och sliprar ansåg man att uppflisning och bränning var att föredra framför att återanvända dessa produkter hos den vanliga konsumenten. Detta beror på att det är mycket väsentligt att säkerställa insamlandet av produkterna för slutlig förbränning i godkända anläggningar.
Det var svårt att få klarlagt inom referensgruppen när impregnerat trä blir avfall, men träskyddsindustrins åsikt är att avfall uppstår när utsortering skett avseende typ av produkt och användbar byggprodukt.
Det förslag om hanteringssystem som framtagits av Svenska Träskyddsföreningen med hjälp från IVL, Naturvårdsverk och KEMI kommer att via Björn Winell att tas upp för diskussion inom Naturvårdsverket. Syftet är att få Naturvårdsverket att backa upp ett hanteringssystem enligt denna modell.
Rundvirke Poles hanteringssystem för en så gott som sluten livscykel för stolpar och sliprar fick ett positivt mottagande och speciellt noterades att kostnaderna kunde hållas nere med hjälp av konventionell frakthantering och modern detektionsutrustning. Naturvårdsverket kommer att titta närmare på detta hanteringsförfarande som täcker hantering av virke innehållande både kreosot och CCA.

Sista frågan som avhandlades på referensgruppsmötet var: Hur utvärdera miljöbelastning och humantoxikologi hos byggprodukter i klassat beständigt trä?
KEMIs ansvar hitintills har varit fokuserat på att utvärdera ingående kemikalier och i mindre utsträckning de färdiga byggprodukterna.
IVL presenterade sitt LCA-baserade utvärderingssystem för både miljö och hälsa. Systemet bygger på kända utvärderingssystem men med ett slutsteg där normalisering av värdena för olika påverkanskategorier sker med hjälp av försiktighetsmetod.
Detta innebär att framtagna värden blir vetenskapligt tillförlitliga.
Systemet passar mycket väl in i EUs synsätt att mer utvärdera hälsa- och miljöpåverkan via LCA-metoder.
Samtliga i referensgruppen tyckte att IVLs system verkade mycket kompetent och att det borde vara möjligt att arbeta i miljö- och hälsosynpunkt efter detta eller liknande system.

Både KEMI och Naturvårdsverk ska inom verken diskutera möjligheterna med IVLs metod.

Stolputskottet flyttade för en dag till värmländska finnskogarna vid Nyskoga.

Den 10 oktober fick de svenska stolpintressenterna inom Träskyddsinstitutets stoplutskott finna sig i att få en lektion i hur livet i de stora skogarna ska levas efter finsk modell med rökstuga och rökbastu. I detta sammanhang gick det inte att misshushålla med resurserna som "svenskan" gjorde på 1600-talet. I samband med denna trevliga kvällslektion med värmländskt berättande avtackades Seemi Martinsson för sitt entusiastiska arbete han under många år lagt ned på att förbättra och informera om kreosotstolpen. Kreosotstolpen, som så sent som i år, påstods av engelska forskare vara impregnerat med det ur många synvinklar modernaste impregneringsmedlet trots att den har över 100 år på nacken.
Under kvällen, med litterära inslag från bl.a. Seemi, kunde man definitivt inte tro att Seemi var en nybliven pensionär.

Tidigare under själva stolputskottsmötet diskuterades nödvändigheten av att informera mer om miljö och hälsa avseende både stolpar och sliprar. De vanligaste frågeställningarna med svar ska presenteras t.ex. via Internet. NTRs förslag till omorganisation var man enhälligt positiv till speciellt mot bakgrund av vad som kan uppnås med hjälp av hälso- och utvärderingsmetoder enligt IVLs system.
Det visar sig även viktigt att kunna presentera produktinformation om kreosotstolpar på liknande sätt som sker i dag för NTR-standardiserade sågade och hyvlade byggprodukter, dvs via förenklade miljövarudeklarationer. Vi vet att dessa byggvarudeklarationer är nödvändiga för samtliga producerande medlemmar i Träskyddsföreningen.

Debbie Burns besök visar att Sveriges upparbetade erfarenheter av koppar-baserade medel kommer till nytta internationellt.

Debbie Burns, viceprecident på SLMA, Southeastern Lumber Manufacturers Association, kommer från ostkusten i USA och behöver, efter beslutet i USA om hårda restriktioner i användningen av CCA-impregnerat trä, inhämta kunskaper om krom- och arsenikfria medel.
Väl i Sverige har SP informerat om NTR-standard och kontroll medan Träskyddsföreningen har visat upp Fredells impregneringsanläggning som impregnerar både med Wolmanit CX8 och CCA.
Föreningen tog också tillfället i akt att informera om miljöarbetet på LCA-nivå som sker via främst IVL i Sverige. Systemet med att ur miljö- och hälsosynpunkt bedöma byggprodukterna i beständigt trä i stället för impregneringsmedlet verkar vara klart attraktivt även för impregneringsindustrin i USA. Vi hoppas att vi genom t.ex. Debbie Burns och SMLA ska kunna få ett stöd även i USA för våra svenska miljösträvanden genom standardiserade LCA-utvärderingar.

A PORTO BETALT

Avs: Sv Träskyddsföreningen/Sv Träskyddsinstitutet
Box 5673
S-114 86 STOCKHOLM

Grundkurs i Träskydd planeras till första veckan i februari 2003.
Beslutet om gratis kursavgift för Träskyddsföreningens medlemmar i grundkursen innebär med största sannolikhet att även 2003 års kurs kommer att bli synnerligen välfylld. Många har redan hört av sig till oss på Träskyddsföreningens kansli med preliminära anmälningar. På grund av detta föreslår vi att Ni som funderar på grundkursmedverkan redan nu hör av Er så att det blir lättare för oss att utöka kursplatserna om så skulle behövas. Det går bra att ringa, faxa, skriva eller maila.

Slutligen en uppmaning till alla bygghandlare.
Gör som Interpares ring och preliminärboka Träskyddsföreningens seminarier på 2- 8 timmar i ämnet Träskydd - Miljö.

Det är inte bara bygghandlarna som kan boka dessa seminarier.
Ni impregnerare som vill informera era kunder gör som Ingarps Tryckimpregnering boka Föreningens seminarier ett par dagar i egna lokaler.
Detta ger goda kundrelationer samtidigt som vi säkrar god hantering av beständiga byggprodukter enligt NTR-klass.

Väl mött i Nybro.

KALENDARIUM

7-8 november
Höstens temadagar i träskydd
SP och Svenska Träskyddsföreningen,
Stora Hotellet i Nybro

8 november, 09.00
Svenska Träskyddsföreningens Extra föreningsstämma
Stora Hotellet i Nybro

18-22 november
Standardiseringsmöten CEN/TC 38
på AFNOR och CTBA i Paris

14-17 november
Föreningen unga trämän
Höstresa till Lettland

27-28 november
Trämarknaden, Karlstad

9 december, 15.00
Träskyddsföreningens Glöggutskott
Drottning Kristinas väg 67 C, Stockholm

2003, preliminärt vecka 6
STF/STI och Arbetsmiljöverkets Grundkurs i Träskydd

3-4 april, 2003
The First European Conference on Wood Modification (ECWM)
Ghent, Belgien

26-30 maj, 2003
LIGNA-mässan, Hannover, Tyskland